

XLVIII. évf.

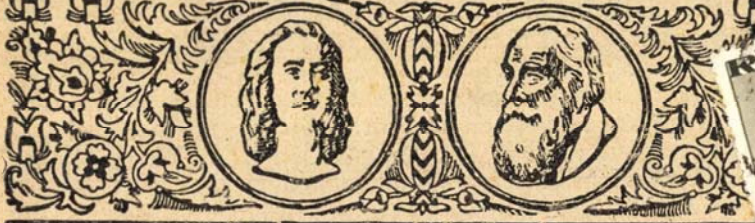
Cluj, 1938. október.

Bun de imprimat.

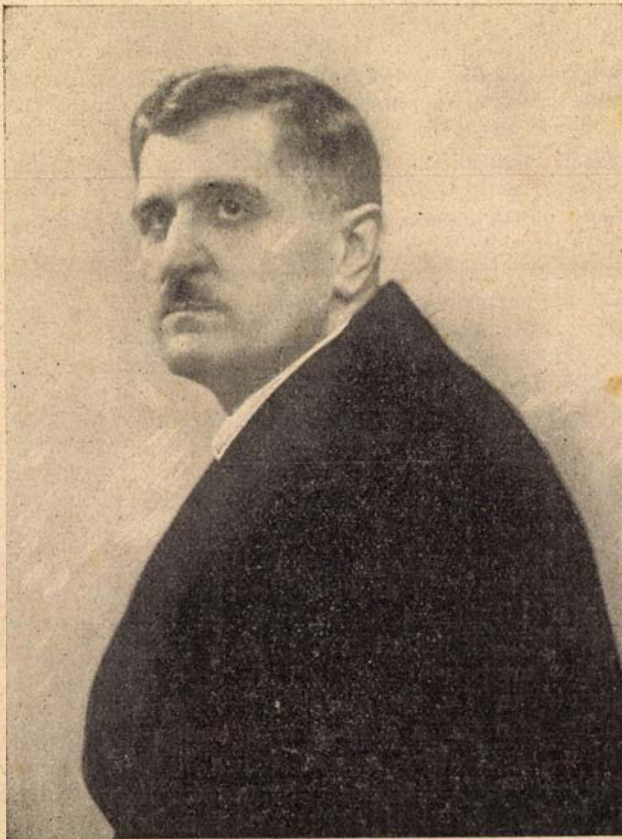
10. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSOS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENC EGYLET

Alapította: DR. BOROS GYÖRGY.

Dr. Varga Béla, püspök.

45. Kelemen Lajos urnak
Cluj Str Moşilor 16.

Dr. Varga Béla püspök beiktató ünnepélye.

Az erdélyi unitárius egyház nagy napokat élt át október hó 2-án és 3-án a zsinati Főtanács nevezetes napja alkalmából. Okt. 2-án iktatta be az egyház püspöki méltóságába Dr. Varga Béla püspököt benső meleg ünneplés közepette és október hó 3-án az állásába beiktatott új püspök 24 ifju lelkészt szentelt fel templomi ünnepély keretében.

A püspök-beiktatás megható és történelmileg is nevezetes ünnepélye a következőképpen történt. Október hó 2-án a reggeli órákban a zsinati Főtanács megalakul Dr. Varga Béla püspök és Dr. Gál Miklós főgondnok elnöklete mellett. Dr. Gál Miklós főgondnok tartalmas és egyuttal szivből jövő szavakkal nyitja meg az ülést, Isten áldását kéri a zsinati Főtanács munkájára. Dr. Varga Béla püspök angol nyelven meleg szavakkal üdvözli az Amerikai Társulat jelenlevő kiküldöttjét: Dr. Donald Harrington lelkész urat, aki válaszában örömeinek adott kifejezést annak, hogy e megható ünnepélyen jelen lehet s az amerikai unitáriusok meleg üdvözlését és jókívánásait tolmácsolja.

A zsinati Főtanács a megválasztott főjegyzőtől: Dr. Kiss Elektől beveszi az esküt, miáltal a püspökhelyettes főjegyzőt magas állásába beiktatja. Ezután az ujonnan választott esperek, felügyelő gondnokok és egyházi tanácsosok állásukban megerősíttetnek, esküt tesznek, azután néhány főtanácsi tárgy tárgyalása után a püspök-beiktatás ünnepélyére a templomba vonul a Főtanács.

A templom ajtajában Pálffy László egyházközségi főgondnok fogadta az ünnepségre érkezett hatósági egyházi és világi előkelőségeket. Elsőnek érkezett a reformátusok képviselőjében Vásárhelyi János püspök, Dr. Gróf Bethlen György főgondnok, Dr. Tavaszgy Sándor egyházkerületi főjegyző, Kádár Géza generális-direktor és Dr. Vékás Lajos gondnok társaságában. A gör. keleti egyháztól Dr. Stanca kanonok; a lutheránus egyház részéről Dr. Hans Ottó Roth főgondnok, Dr. Weprich főjegyző, a német lutheránusok képviselőjében Alberti lelkész, a magyar lutheránusok részéről Járossy Andor teológiai magántanár jelentek meg. A ref. teológiát Dr. Nagy Géza és Nagy András teológiai tanárok, az izraelita egyházat Dr. Pollák Mór és Landesmann hitközségi tanácsosok és Dr. Weinberger főrabbi képviselték. Megjelent Dr. Kauntz József német konzul és Varga Lajos magyar konzulátusi tanácsos, a kolozsvári egyetem képviselőjében Dr. Dragan Nicolae egyetemi rektor, Dr. Inczedy Jocksmann Ödön a Római Katholikus Egyházmegyei Tanács, Colan főszolgabíró a prefektura képviselőjében. Nem sokkal később érkezett Hodor Victor vezérfelügyelő társaságában Hanzu királyi helytartó. Ezután vonultak be az orgona hangjai mellett a szépen feldíszített templomba a Főtanács tag-

jai élén Dr. Varga Béla új püspökkel. „Élő Isten egybegyűlünk...” és „E szent napon örvendezzünk...” kezdetű énekek után magasröptű imát mondott Halmágyi János marosköri esperes. Szentmártoni Éva szép énekszámája után történt meg Dr. Varga Béla püspök beiktatása. Dr. Gál Miklós főgondnok jelentette be, hogy Ófelsége II. Károly király már kegyesen elfogadta és bevette az új püspök hivatalos esküjét és így egyházi beiktatásának nincs semmi akadályja. Felkérte, hogy az idevonatkozó örvendetes legfőbb királyi kéziratot Ienciu miniszteriumi vezérigazgató felolvasni sziveskedjék. Miután a román nyelvű királyi kézirat felolvasást nyert, Dr. Kiss Elek főjegyző az egyházi előírások szerint bevette az esküt a püspöktől, majd ő maga és nyolc esperes társa egy-egy szép bibliai idézettel kezüket a térdeplő püspök fejére téve, áldást mondtak működésére.

A főjegyző és esperesek a püspökre a következő áldást mondták:

Dr. Kiss Elek főjegyző: „Fenkölt életed nemes hivatása, aminek odaadó megélése folytán felmagasztosul és megszentelődik szeretett Egyházunknak s mindannyiunknak élete, hogy szeresd a te Uradat, Istenedet teljes szivedből, teljes lelkedből és minden erődből és szeresd felebarátodat, mint magadat!”
(Máté V. r. 43—44. v.)

Árkosi Tamás közügyigazgató, aranyostordaköri esperes: „Imé az én szolgálóm, akit támogatok; az én választottam, akit az én lelkem kedvel, az én lelkemet adom ő belé, törvényt beszél a népeknek.”
(Ézs. 42, 1.)

Ürmösi Károly kolozsdobokaköri esperes: „Minden őrzésnek felette megőrizzed a te szivedet, mert ebből származnak az élet cselekedetei.”
(Példab. IV. r. 23 v.)

Halmágyi János marosköri esperes: „Világosodjál, mert eljött világosságod és az Úr dicsősége rajtad feltámadott. — Nem a nap lesz többé neked nappali világosságod és fényességül nem a hold világol néked, hanem az Úr lesz néked örökkévaló világosságod és Istened lesz ékességed. (Zsolt. 60, 1, 19.)

Mátyus Gergely küiküllőköri esperes: „Járj el abban, ami a te hivatalod.” (I. Sám. 10, 7.) „Csak tiszta szívű és igaz légy.”
(Zsolt. 8, 6.)

Katona Ferenc keresztköri esperes: „Te, oh Istennek embere kövessed az igazságot, az Istenfélelmet, a hitet, a szeretetet, békességtűrést, a szelidséget. Harcold meg a hitnek szép harcát, nyerd el az örökéletet, melyre hivatattál és szép vállaltétellel vallást tettél sok bizonyosság előtt. (I. Tim. 6., 11., 12.)

Bálint Ödön udvarhelyköri esperes: „Kérlek oh Úram, legyen figyelmes a te füled a te szolgálóknak és a te szolgálóidnak könyörgésére, kik kívánják félni a te nevedet és adj kérlek jó szerencsét a te szolgálóknak.”
(Néh. 1, 11.)

Kelemen István felsőfehéreköri esperes: „Ti vagytok a világ

világossága. Nem rejtethetik el a hegyen épített város. Gyertyát nem azért gyujtanak, hogy véka alá rejtsek, hanem hogy a gyertyatartóba tegyék és fényljék mindazoknak, kik a házban vannak. (Máté V. r., 14—16.)

Kovács Lajos háromszékköri esperes: „Meglásd, hogy a világosság, mely tebenned van, sötétség ne legyen.” (Luk. 11, 35.)

A 214 sz. ének elhangzása után Dr. Varga Béla püspök a következő beszédet intézi a gyülekezetéhez :

»Egy az Isten és mindeneknek Atyja; aki mindeneknek felette van és mindenek által és mindnyájatokban munkálkodik.«
Ef. 4. r. 6.

Ünnepi gyülekezet!

A felolvasott erőteljes apostoli szózat egyike azoknak, amelyhez hasonlót sokat találunk Pál apostol leveleiben. Jézus tanításának legáltalánosabb, legmélyebb igazságát fejezi ki tömören, szinte megdöbbentő egyszerűséggel és rövideggyel.

Ennek az egyetlen mondatnak egymagában is kimeríthetetlen a tartalma és a gazdagsága. Benne van Isten felmérhetetlen nagysága, aki mindeneknek felette van. Benne van egyúttal, hogy ő mindeneknek atyja. Ez közelebb hozza hozzánk. Megrendíti lelkünket, hogy aki oly messze van fölöttünk, mégis a mi Atyánk. És van benne még valami, ami életünk célját és rendeltetését szabja meg s ez az, hogy Isten mindnyájunkban munkálkodik, az ő munkájának letéteményesei vagyunk „munkatársai“, amint az apostol más helyen is mondja.

Egy társadalom képe bontakozik ki előttünk, amelynek középpontja Isten, mindeneknek atyja, akiből kiindul s aki felé irányul a szálak mérhetetlen sokasága: aki mindeneket áthat és egyúttal magához köt. Ő ennek a társadalomnak a mozgatója, Ő a munkavezetője, aki felhasználja munkatársait, mindnyájunkat, a maga örökkévaló céljai szerint. Minden lelken, mint egy prizmán török meg az isteni sugár. „És ő adott némelyeket prófétáknak, némelyeket evangélistáknak, némelyeket pedig pásztoroknak és tanítóknak“.

Ezt az apostoli víziót az egyetemesség gondolata hatja át, az a legmélyebb, minden korlátot ledöntő evangelium, amely a történelmi változások, a békék és háborúk váltakozó korszakain keresztül meg nem dönthető igazsággal szól mindenkihez az idők végtelenéig.

Tul a társadalmi helyzeten avagy osztályon, tul a faji, nemzeti hovatartozáson ott áll az ember, kiemelve magasan, a lehető legmagasabban, mint Isten gyermeke és munkatársa. Minden ember lelkéből láthatatlanul szól feszül Isten felé, amelynek másik végét Ő tartja

kézében. Ezek a szálak mind összetalálkoznak abban az egy kézben s ameddig érzi az ember, hogy a láthatatlan hálózat egyik szálán függ, amíg érzi maga mögött az Istent, addig ember. Lényege és értéke semmi más, mint az, hogy mennyiben hatja át az a gondolat, hogy a szál, amely őt Istenhez fűzi, az ő életformájának egyetlen lehetséges kiteljesedése.

Különbség itt is van, de eltérő minden olyan megkülönböztetésből, amit az emberi társadalmak ingadozó értékelése tett és tenni tud. Mérték itt csak egy van: Isten és az isteni; ami ehhez hozzátartozik vagy ennek a minőségét mutatja, az értékes és örökkévaló, ami pedig nem, az mulandó, s legfennebb eszközi értéke van csupán.

Az ember értékét az szabja meg, hogy miként fogja fel a munkatársi viszonyt. Ha egyezik a munkaadó céljaival, akkor üti a mértéket, ha nem, könnyünek találhatik. Az evangéliumban eltűnnek a természetes vagy mesterséges korlátok és különbségek az emberek között, de megmarad az egyedül igazi értékmérő: Isten és az isteni munkaközösségben való részvétel. A legősibb, a legeredetibb, a mindennekfelett álló mérték, amely által az ember magára ismer s élete értelmének tudatára jut.

I.

Hogy a mi korszakunk nyugtalan, azt nem kell bizonyítani. Okát azonban ennek, úgy látszik, nem akarják észrevenni. De nem csak az okát nem látják, hanem a nyugtalanság megszüntetésének az eszközeit sem tudják megtalálni.

Ha végigtekintünk az emberi próbálkozásoknak csak az utóbbi évtizedekben történt erőfeszítésein azért, hogy a nyugalom és az összhang helyreálljon, mindeddig a kilátástalanság szorongatta lelkünket. Valami hiányzott! Lehet, hogy a törekvések őszintesége; vagy pedig a tehetetlenségnek az a fajtája forgott fenn, amely nem tudott kilépni a bűvös körből, amely fogva tartja.

Az emberi gyarlóság csak nehezen birkózik meg a feladatokkal, amelyek vállaira neheztedek. Vajjon reá fog-e jöni végre, hogy mi az, ami a lelkek nyugtalanságát megszünteti? Vajjon elvesztette volna teljesen érzékét eredetének legmélyebb gyökere iránt. Elfelejtette volna-e végleg, hogy össze van kötve élete Istennel s hogy az ember emberré csak Isten által lesz.

Az emberiség, úgy mondják, nagykorúvá lett, önállósult. A történelmi fejlődésnek vannak kétségtelen tanulságai. De elszakítani a szálakat, amelyek hozzáfűznek Istenhez; igazságot teremteni az embe-

rek között Isten nélkül, aki az igazságnak a forrása, nem lehet. A külön igazságok, amelyek csak az egyiknek használnak, míg a másoknak ártanak, gyarló emberi elképzelések; s minden földi igazság csak annyiban érvényes, amennyiben az örökkévalóság bélyegét viseli magán.

Az emberi társadalom nem tud megélni Isten nélkül s a körülöttünk zajló nehézségek csak akkor oldhatók meg, ha Pál apostol viziója élettől duzzadó valósággá lesz, ha mindenki tudatára ébred annak, hogy mindannyian Isten gyermekei és munkatársai vagyunk.

A természettudomány már eljutott addig a mély belátásig, hogy végső problémái mind Isten felé vezetnek. Vajjon a politika és a modern társadalomtudomány, amely a természettudomány alapján állónak vallja magát, ne tudná-e levonni a maga számára is azt a tanulságot, amit szülője már megtett? Vajjon nem következett-e el a tizenkettedik órája annak, hogy az evangélium egyetlen lehetséges kivezető útját magáévá tegye s belássa, hogy Isten nélkül sehol sincs megoldás.

Az isteni valóság meglátása nem szakít el sem a világtól, sem a természettől, sem a társadalmi és politikai intézmények helyes megértésétől, de megadja azt a szempontot, amely mindezekből hiányzik, hogy t. i. Isten munkálkodik mindenekben.

Az erre való ráeszmélés a kulcs a megoldhatatlannak látszó problémák számára nemcsak a természet világában, hanem az emberiség leküzdhetetlen nehézségei közt is.

II.

S ehelyett mit tapasztalunk?! Nemcsak azt, hogy az emberiség nagy része megfélekedzik Istenről, hanem arról is, hogy meglássa embertársában Isten gyermekét és munkatársát, az ő testvérét; megfélekedzik az egyetlen helyes mértékről, amely alapja lehet a társadalmi békének és igazságosságnak.

Ami az elsőt illeti, nem arra az istenüldözésre kívánunk rámutatni, amely ki akarja irtani még a vallás gondolatát is az emberből, nem gondolunk elszigetelt mozgalmakra, hanem arra az általános megfélekezésre, amely nem képes számot vetni Istennel. Az emberi léleknek valami nem tapasztalt üressége kezd elterjedni, amely még az antik hitetlenség előtt is ismeretlen volt. Mert ennél a mystikus elem pótolta a lélek ürességét. Ma azonban ez már nincs meg. Vajjon most mi fogja pótolni a léleknek azt a megtorpanását, amely korunk betegsége. Talán a technikai kultúra gyors haladása, amelynek mindenesetre része van ebben az elistenedési folyamatban?!

A történelem és társadalom kutatói megállapítják, hogy olyan

fordulatnál vagyunk, amelyhez hasonlót az elmúlt évszázadok nem tudnak felmutatni. Ezt a fordulópontot különböző módon itélik meg. Némelyek azt hiszik, hogy az emberiség eljutott a fejlődés tetőfokára. A másik oldalon az ellenkezőt látják, t. i., hogy a fejlődésnek egy új, magasabb szintje felé mozog a történelem a mult tapasztalatainak meg- gazdagodva s így nagyszerű lehetőségek elején állunk.

Ez az utóbbi felfogás áll közel a valósághoz. A fejlődés tető- pontja ugyanis csak a szeretet, a béke beteljesedése lehetne, Isten akaratának megvalósulása a földön. Ezek nélkül üres és tartalmatlan minden haladás. A fejlődésnek új útjai kell, hogy megnyiljanak a jobb jövő számára. Ezek az utak pedig Isten felé vezetnek. Befelé kell fejlődünk a lélek irányában, hogy tudjuk ellensúlyozni a léleknek a meggyöngyülését, hogy tudjuk szembeállítani az emberi gyöngeség vélt igazságaival az isteni igazságot.

A másik megfélekedés, amely szem elől téveszti az ember méltóságát, Istennel való munkatársi viszonyát, az előbbinek a következménye. Az emberek közötti különbség alapja csak az lehet, hogy miképpen tükröződik Isten az emberben. Bármily nagy legyen is itt az eltérés, mindig ottmarad a közös alap, amely minden lélek lényege s minden emberi életnek közös mértéke. Ezt feleli el az ember, ami közös a sokféleségben. Semmiféle megkülönböztetés akár természeti, akár világnézeti alapon, akár hatalmon vagy bármily elméleten nyug- szik, nem fogja megteremteni a nyugalmat és az egységet, ha szem elől téveszti ezt az egyetlen kritériumot.

Élő épületkő minden ember Istennek örökkéépülő nagy templo- mában. Mindenki a maga helyén, ott ahol van, munkatársa Istennek. Csak annyiban dolgozik magáért is, amennyiben a templomért dol- gozik, amennyiben benne van az egészben, érzi a felelőséget s azt, hogy akikkel együtt van, mind ugyanazon a munkán törik magukat.

Istennek munkatársa lenni annyi, mint érezni az embertársi kö- zösséget, tisztában lenni azzal, hogy mindenki nemcsak magáért, ha- nem másért is teremtettet. Mindenkinnek hordoznia kell keresztyét, hogy példát adjon a másiknak, hogy ő is hordozza a magáét a nagy mű felépítéséért: *Istenországáért, az Istentől átítatott lelkek országáért.*

III.

Eljött az idő, hogy a világ egyetlen hatalmassága: a szeretet foglalja el helyét. Csak az egyetemes, a fenntartás nélküli szeretet szüntetheti meg a kielégületlen vágyakozást, a kínos nyugtalanságot. Hiába akarunk Babel-tornyokat építeni ma is. Ezek a tornyok mint

a hiábavaló emberi erőlködés szimbolumai, le fognak dőlni mindig, mielőtt az égig érhetnének.

A szeretet azonban nem pusztán emberi dolog, hanem a legfökéletesebb tükrözése Istennek az emberi lelken keresztül. Erről fedkeznek meg, akik békét és szeretetet hirdetnek. Sem béke, sem szeretet nem lesz soha Isten nélkül. A világ tulértékelése soha sem fogja megszűlni a fenntartás nélküli szeretetet, mert, amint az apostol mondja: Isten nélkül nincs szeretet; ha szeretjük egymást, Isten bennünk marad és az ő szeretete teljessé lesz bennünk (I. János 4. r. 12. v.).

Munkatársnak lenni Isten mellett annyi, mint szeretni, sohasem gyűlölködni, sohasem versenyezni, a másik isteni eredetét elismerni, kiterjeszteni a végest a végtelenbe, a mulandót az örökkévalóba, az emberit az istenibe. Csak ha ezt cselekszük, leszünk valóban Jézus tanítványai, aki ezt a világtörvényt a tanítványává levés legfőbb ismertető jelének nyilvánította, amikor ezt mondotta: „Arról ismernek meg, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretitek“.

Vajjon mikor jut el az emberiség a Krisztus teljességével ékeskedő kornak ehhez a fokához. Mintha a legutóbbi napokban egy lépéssel közeledett volna.

Ha lehet a világon valami nagyot alkotni, ez az egyetlen, ami nagynak mondható; megoldja az összes kérdéseket s megteremt Isten békéjét ezen a világon. Ámen.

Az istentisztelet „Te benned biztunk eleitől fogva...“ kezdetű énekkel ért véget. Ezután a püspöki lakáson a tisztelgések következtek.

Tisztelgések.

Kevéssel később megkezdődtek a püspöki lakáson a tisztelgések. A gör. kel. egyház nevében Dr. Stanca kanonok, a ref. egyház részéről Vásárhelyi püspök és Gr. Bethlen György főgondnok és kísérei, a róm. kath. egyház részéről Dr. Inczedy Joksman Ödön, Márton Áron és Dr. Boga Alajos kanonok, Dr. Óváry Elemér és Dr. Kedves András gondnokok, a német lutheránusok nevében Alberti lelkész, a magyar lutheránusok részéről Járosi teol. magántanár, a zsidó egyház nevében Dr. Weinberger főrabbi, Dr. Pollák és Landesmann vezetőségi tagok mondtak üdvözlő beszédeket. De sorra tisztelgtek a ref. teológia, a különböző unitárius egyházi és világi intézmények, a Kisebbségi Újságírószervezet és sok más testület. Az üdvözlések mindenikére az új püspök megragadó kedvességgel és közvetlenséggel válaszolt. Délben az Amerika étteremben közeled volt, amelyen számos egyházi és világi előkelőség vett részt.

Üdvözlések.

A délutáni zsinati főtanácsi ülés alkalmával Dr. Mikó Lőrinc egyházi titkár felolvassa a külföldről érkezett üdvözlő iratokat, melyekből kiérezhető az egyházunk iránt való szeretet és az a nagy megbecsülés, amelyet Dr. Varga Béla püspök a maga személye után kiérdemelt. Angliából és Amerikából többen megjelentek volna a zsinati ünnepélyen, de a nagy európai bonyodalom miatt nem mertek utnak indulni. Hála azonban az Istennek, a fenyegető veszedelem elhárult. A külföldi rokonegyesületek által küldött üdvözlések szövegét az alábbiakban adjuk. Egyes jeles vezérek jökvánóságait és rokonszeny-nyilatkozatait helyszűke miatt csak megemlítjük.

AZ AMERIKAI UNITÁRIUS TÁRSULAT

Boston Mass. U. S. A. szeptember 20. 1938.

Az erdélyi unitárius egyház Főtanácsának

Románia.

Testvéreim, az Amerikai Unitárius Társulat elnöke és vezetősége, amely az Egyesült-Államok és Canada unitáriusainak a képviselőlete, szerencsekívánatait és jökvánóságait fejezi ki az erdélyi unitárius Egyháznak Dr. Varga Béla professzor urnak a püspöki állásba való beiktatása alkalmából.

Varga püspök már husz év óta ismeretes azok előtt az amerikai látogatók előtt, akik Erdélyben megfordultak. A legnagyobb fisztelettel vagyunk iránta, személyisége, jelleme, tudományos felkészültsége miatt s örvendünk, hogy a püspöki állás magas tisztjére megválasztották. A kérdések, amelyek előtte és az egyház vezetősége előtt állnak, a bizonytalanság eme napjaiban, nem könnyen oldhatók meg, de az amerikai unitáriusok hisszük, hogy Varga püspök vezetése alatt előrelátással, bátorsággal, valamint finom érzékkel és értelemmel fognak megoldatni.

Azok a kötelékek, amely több mint száz éve kötik össze a régi erdélyi unitárius egyházat az újabb amerikai unitárius egyházzal, az utóbbi évtizedek alatt nagyban megerősödtek. Hivatalos képviselők szelték át az Óceánt, akik élénkké és közvetlenné tették a kapcsolatot. Kölcsönös megismerés és tapasztalat (alapján) utján megtanultuk egymást megbecsülni. Üdvözlésünket a mai ünnepélyes alkalommal nem a távollévökhöz, hanem a testvérekhez küldjük. Bár mind közelebb kerülnénk a világ legnagyobb szükségleteinek megoldásához, egybekapcsolódva a szabadelvü vallásosság szent ügye által.

Varga püspöknek szerencsét kívánunk magas fíztségéhez s re-

méljük, hogy az ő erélye és bátorsága el fogja birni azokat a követelményeket, amelyeket felelőssége reá ró.

A mindenható Isten áldása, akihez könyörgünk ő érette, legyen rajta és tartsa meg őt.

Eliot Frigyes, elnök.

Perkins Palfrey, titkár.

A Szabadelvű Nemzetközi Társulat üdvözlete.

Utrecht. (Hollandia)

A Romániai Unitárius Egyház Főtanácsának.

Kedves és Tisztelt Bardtink!

Épen e percben diktáltam egy táviratot, amelyben jelzem, hogy képtelennek érzem magamat arra, hogy Kolozsvárra menjek és résztvegyek a beiktatási ünnepélyen.

Bizonyára megértik, hogy a jelenlegi nemzetközi helyzet ennek az elhatározásomnak szomorú oka. A titkári hivatalban napról-napra figyelemmel kísértük a nemzetközi helyzet alakulását aggodalom és szomorúság közepette. Ámbár azt reméljük, hogy a helyzet lecsillapodik (ki tudja meddig tart?) nagy kirobbanások nélkül, de senkisémitudja, hogy mit hoz a jövő. Ilyen bizonytalan körülmények között úgy érzem, nincs szükség különösebb igazolására annak, hogy nem utazhatok le Erdélybe.

A titkárság nagyon sajnálja, hogy a Nemzetközi Társulat nem tudja magát a jelen körülmények között hivatalosan képviselni az ünnepi gyűléseken és a templomi ünnepélyen, Én magam személyesen nagyon sajnálom, hogy el kell mulasztanom a jó alkalmat, hogy bensőleg és közelebbről is megismerhessem az önök egyházát.

Egy levelet mellékelek a Titkárságtól, melyben üdvözli az új püspököt. Remélem, hogy Isten segítségével ünnepéyeik az önök előmenetelére fognak szolgálni.

Üdvözöljük a nyugalombalépő Boros püspököt is, aki sok évig kedves együttműködést tartott fenn a Nemzetközi Társulattal. Kérem adják át neki szives üdvözetünket.

Imádkozzunk, hogy Európai nemzetei és vezetői találják meg a módot, hogy a mai zavaros állapotból megmeneküljenek.

Ugy érezzük, hogy a nemzetközi testvériség és a nemzetek fölött álló együttműködés csak erősödik a mai nehézségek között. S mi liberálisok és keresztények nagyon ragaszkodunk ezekhez a magas értékekhez.

Minden jót kívánunk munkájukhoz.

N. R. M. Noordhoff.

Az I. A. R. F. üdvözlete, Dr. Varga Béla püspökhöz.

Amidőn a legrégibb unitárius egyház püspöki székébe önt beiktatják, nagy fisztelességnek tartjuk magunkra nézve, hogy ezt a levelet, amely üdvözlét és fiszteletadás, elküldjük.

Az önök egyháza évszázadokon keresztül hozzászólt a nehézségekhez és a szenvedésekhez, de a külső veszteségek, belső nyereségekké váltak. S a nehézségek megerősítették azokat a kötelekeket, amelyek a világ más részeiben ugyanazon eszményekért küzdő csoportokat összekötötték a régi Magyarország unitáriusaival, akiktől biztatást és bátorítást nyertünk.

Szives üdvözlettel a Konzistorium és Varga püspök iránt, maradok barátjuk és festvérük

Von Holk, Utrechti egyetemi tanár

az I. A. R. F. alelnöke.

Meleg üdvözlétet küldöttek még a következő jeles vezetők emberek: *Amerikából*: 1. Dr. L. Cornish az Amerikai Unitárius Társulat volt elnöke, aki kétszer járt nálunk. Mostani levelében azt ígéri, hogy rá mindig lehet számítani. 2. A Meadwillei Teológiai Intézet nevében Sidney B. Snow igazgató és Moulton Vilmos titkár. Snow urat jól ismeri minden unitárius lélek, aki az 1920-as évek amerikai missziójára visszaemlékszik. *Angliából*: 1. R. Nico Cross az oxfordi Manchester College nevében bensőséges levelet ír, melyben a régi és új kapcsolatainkat említi föl. 2. Kenrich Chamberlain angol miniszterelnök papja meleg üdvözlétét és rokonszenvét tolmácsolja. Levelet irtak még: 3. Rossington Herberl birninghami lelkész, 4. Alfred Hall az angol Unitárius Társulat volt elnöke, aki néhány évvel ezelőtt látogatott meg minket Stejskal olműtzi püspökkel, 5. W. H. Drumond angol lelkész, kinek édes atyja is nemes barátunk volt s aki a világháboru borzalmai után először látogatott meg minket, 6. I. H. Weathewall, a Manchester New College volt igazgatója, 7. Philipson angol lelkész, aki a nyáron Dr. Kiss Elek főjegyző vendége volt és több egyházközséget meglátogatott, 8. Lee Rozalinda, aki szintén volt Erdélyben. Jelenleg Londonban „A Szabadelvű Nők Egyesületé”-nek elnöke. 9. Dumble lelkész, aki egy Kereszturon tartott ifj. konferencián (1928) az angol ifjuságot képviselte. *Hollandiából* Van Holk leideni egyetemi tanár és az Utrechtnben székelő „Szabadelvű Ifj. Nemzetközi Szervezet” küldöttek üdvözlétet. *Dániából* Kierkegaard Theobald dániai lelkész, a neves bölcész küldött üdvözlétet. *Németországból* Hermelink marburgi egyetemi tanár, *Svájcban* Hans Gut St.-Galleni lelkész — a püspök urnak egy szép, diszes Zwingli-bibliával is kedveskedett, — Marti és Buri lelkészek, valamint Jean Shorer a

genfi Szent Péter székesegyház lelkésze, Csehországból pedig Dr. Prohászka Gusztáv patriarcha küldöttek meleg üdvözlő levelet. Magyarországról Józán Miklós vikárius, Dr. Mikó Ferenc.

Belföldről üdvözlő távirat érkezett Miron Cristea pátriárka miniszterelnöktől és Dragomir Silviu kisebbségügyi minisztertől, a bölöni egyházközségből stb.

A papszentelés.

Október hó 3-án délelőtt $\frac{1}{2}$ 10 órakor az egyházi Főtanács keretében a főtisztelendő Püspök Úr a felszentelendő lelkészeket bemutatja a zsinati Főtanácsnak s felteszi hozzájuk az egyházi törvényben megállapított kérdést, mely szerint hajlandók-e a lelkési hivatás vállalására. Miután a felszentelendő lelkészek a feltett kérdésre igennel felelnek, a püspök és főjegyző vezetése alatt sorbaállva — a palástos papok kíséréte mellett — templomba vonulnak és a templom piacán elhelyezett ülőhelyeket kinevezésük sorrendjében elfoglalják. A gyülekezeti ének elhangzása után „Im bejöttünk templomodba...” és „Szívemet hozzád emelem...” Simén Dániel lupényi lelkész lép a szószékre s buzgó imával, majd a közének elhangzása után tartalmas beszéddel teljesíti a szószéki szolgálatot. A szolgálat végeztével halk orgonajáték közben püspök a szószékre lép és a következő beszédet intézi az ifjakhoz:

Ján. ev. XXI. 15.—19.

Az utolsó találkozás. Az ingadozó és habozó tanítvány szemtől-szembe állása a nagy Mesterrel. Az ismét föltámadt lelkiismeret sürgető, hallgatást immár nem tűrő kényszerítése vallomástételre.

Jézus halála után a tanítványok egyik része visszatért mindennapi foglalkozásához. Így találjuk őket Tiberias tengerénél, amint csendesen halászatnak. A lelkiük azonban nyugtalan; tudják, érzik, hogy más dolguk is volna; különösen Simon Péteren lesz urrá az az érzés, hogy tennie kellene valamit. Hányszor tüntette ki őt a Mester szeretetével, mily gyönyörű feladatok megvalósítását bizta reá s ő a nehéz percekben nemcsak magára hagyta, hanem többször meg is tagadta.

Bizonyára a közelmúlt eseményei rajzottak lelkében s a nagy feladatok elől való hálátlan, kislelkű megfutasás gyötörték szívét, amidőn szorongó, lesújtó lelki tusájában, íme megszólítja őt Jézus. Hangja mintha a távolból szólna, de most is, mint mindig telve meleg szeretettel, amikor megkérdezi tőle: Simon, Jónának fia jobban szeretsz-e engemet, mint a többiek? A tanítvány lelkét megrázza a félelem és a rettegés, nem mer a jelenség szemébe nézni. Érti, tudja, hogy sorsdöntő a kérdés és sorsdöntő lesz a felelet is. Érti multját-

nak gyarlóságait, jövőjének felemelő nagyszerűségét, félelmetes igáját és terhét, a nyomasztóan nagy felelősséget, amellyel magát el fogja kötelezni. Gyöngye, reszkető hangon válaszolja: Uram, te tudod, hogy szeretlek téged.

A kérdés azonban megismétlődik s ez még jobban szívébe markol a tanítványnak. Megérzi a megismételt kérdésből feléje áradó bizalmatlanságot. Magán érzi a szereteten is átütő szigorú, vizsgáló tekintetet. A Mester nem hitte el neki feleletét, kételkedik benne. Nem csoda, hiszen van reá oka bőven.

A kérdés megismétlődik harmadszor is. Simon Péter megérzi, hogy ez az utolsó, hogy nem fog többé így elhangzani soha s hogy neki most felelnie kell őszintén, szíve szerint, hogy választania kell egyszersmindenkorra, visszavonhatatlanul; választania kell egyszerű életének csöndes megelégedést hozó, nyugodt bölcsességet kitermelő foglalkozása és az apostoli munka fáradságos, küzdelmes, tövisekkel kirakott útja között. Valósággal lesujtja a harmadikban való megkérdés, lelkének hurjai végsőkig feszülnek, testében és lelkében még egyszer megrázkodik s a szörnyű gyötrelemben szinte zokogva hagyja el ajkait az utolsó, a sorsát megpecsételő felelet: Uram, te mindent tudsz, te tudod, hogy szeretlek Téged.

A nehéz próba véget ért. A kocka elvetetett. A felelet megnyugtatója a Mestert és a tanítványt egyaránt. A párbeszéd érzelmi része lezárul s Jézus alakjának ködbevesző fantomja a tanítványnak még mindig megdermedt lelkét mintegy ráirányítja az egész jelenet életbölcséleti eredményére: Bizony, bizony mondom néked, amikor ifjabb valál, felővezéd magadat és oda mégis vala, ahová akarod; amikor pedig megöregszel, kinyujtod a te kezedet és más övez fel téged és odavisz, ahová nem akarod; másfelől pedig rámutat a feladat megoldásának egyetlen útjára, amidőn így szól hozzá: Kövess engemet.

I.

Csodálatos, titokzatos az élet. Azt hisszük, hogy mindent mi csinálunk s lassankint, ha kijózanodunk az ifjú elragadtatásból és tul-tengő önértetből, azon vesszük észre magunkat, hogy megyünk oda, ahova nem akarunk. Ellenállhatatlan erő áll mögöttünk, amely szinte megdöbbenően egyenes uton visz isteni rendeltetésünk betöltése felé.

Chesterton azt mondja, hogy az igazi élet valószínűtlenségek láncolata. Ez így is van az emberi megismerés szűkös szemszögéből nézve. Mi az élet eseményeiben sokszor valószínűtlenséget látunk,

abban, ami nemcsak nem valószínűtlen, hanem a legnagyobb és a legmegrendítőbb valóságosság.

Az élet rejtvényének megfejtése abban áll, hogy ismerjük fel életünkben az isteni akarat megvalósulását s alkalmazkodjunk a mi egyéni külön akarásunkban annak akaratához, aki bennünket elküldött. Ebben áll Jézus követése s ez tanításainak lényege.

II.

Kedves pályatársaim! Ugy érzem, hogy Jézus ma nektek is megjelent itt ezen a helyen, ez ünnepélyes alkalommal s föltekertek is a nagy kérdést, a döntő kérdést, amit föltekert Simon Péternek is.

Sokszor fölmerülhetett tépelődő lelketekben éltetek eddigi folyamán is ez a kérdés: szeretsz-e engemet? De hiszem, hogy soha oly elfogódással és remegéssel nem éreztétek magatokon a Mester szigorú tekintetét, mint ebben a pillanatban, amikor a legnagyobb Jézus keresőnek és megtalálónak a követői közé kívántok felesküdni.

Nem akarom emlékezetbe idézni az apostolok emberfeletti küzdelmekkel telt életét, sem Dávid Ferencnek mártírhalálát, amellyel megpecsételték Jézushoz való ragaszkodásukat. Ma más időket élünk s fölünk talán már nem követel az igazság keresése ilyen fájdalmas áldozatokat. Egy azonban bizonyos, hogy akik magukat elszánták Jézus szellemének, életének és tanításainak követésére, ennek az elkötelezettségnek a beváltására egész életüket reá kell szentelniök.

Ez kell, hogy legyen mindannyiunk életprogramja. Induljatok el azért azon az uton, amely Jézus közelébe vezet. Kövessétek őt! Mindörökké. Ámen.

A beszéd végeztével püspök a következő három kérdést intézi az ifjú lelkészekhez:

1. Tetszik-e és kívánjátok-e a lelkészi kivatalt elfogadni s abban míg erőtök és egészségétek megengedi és szolgálni tudtok, megmaradni?

A lelkészek felelik: Igen.

2. Igéritek-e és fogadjátok-e, hogy unitárius szent vallásunk hitelveit az evangélium alapján hiven megőrzitek, hiveiteket is abban megtartani igyekezték s azon leszték, hogy mind magatok, mind hiveitek, az erkölcsös, kegyes és istenes életben megmaradjatok és gyarapodjatok?

A lelkészek: Igen.

3. Készek vagytok-e arra, hogy unitárius szent vallásunkért minden terhet és fáradságot elhordozzatok s azért ha kell: még életeket is feláldozzatok?

A lelkészek: Igen.

Püspök lejön a szószékről. A főjegyző a templom piacán a lelkészek anyakönyvét kinyitja s a kinevezés sorrendje szerint felhívja a lelkészeket, hogy neveiket írják be. A következő lelkészek irták be neveiket:

1. Csifó Nagy László. 2. Lőrinczy Gergely. 3. Bende Béla. 4. Rázmán Mór. 5. Székely Sándor. 6. Végh Mihály. 7. Dr. Kovács Lajos. 8. Filep Andor. 9. Gálfi Elek. 10. Sükösd Pál. 11. Bede Emil. 12. Erdő János. 13. Kiss Tihamér. 14. Kökösi Kálmán. 15. Szathmári Géza. 16. Késmárky Miklós. 17. Lőrinczy Mihály. 18. Nagy Sámuel. 19. Nagy Zoltán. 20. Pálffy Károly. 21. Szász Dénes. 22. Nemes Dénes. 23. Lukácsi Mózes. 24. Nyitrai Mózes.

Ezután Dr. Kiss Elek főjegyző az új lelkészeket bevette az esküt.

Eskütétel után a 24 lelkész letérdel. A püspök, főjegyző, teol. tanárok, esperesek és erre a célra kijelölt lelkészek a térdelő lelkészek fejére teszik kezüket. A kézrátétel alatt a püspök Isten áldását és megáldó kegyelmét kéri a lelkészekre a következő régi imában, melyet felolvas:

Örökkévaló Felség! Egyedül igaz Isten!

Szent lelked drága kenetével illesd és szenteld meg dicsőségednek ezen új szolgáit, kiket a Szent Apostolok gyakorlatát követve, kezeinknek rátétele mellett, Szent lelked hathatós erejéért esedezve, kibocsátunk az Evangyélium hirdetésére: adj nekik tiszta világos érzelmét, és józan kegyes szívet az Evangyéliumi igazságok hathatós fejtegetésére és tanításaink 's jó példavali követésére, hogy a kegyességnek tükörei lehessenek. — Erősítsd őket, hogy a Te szeretetedtől sem magasság, sem mélység, sem élet, sem halál el ne szakaszthassák, szent hivatásuk körében jót tegyenek mindenkkel személyválogatás nélkül, követvén az Úr Jézusnak, és Apostoloknak példáját. — A Krisztus nyájára vigyázzanak, mint jó Pásztorok éltük véglegeltéig. Ámen.

Végül a püspök a papi diplomát egy-egy bibliai mondas kíséretében átadja az illető most már felszentelt lelkészeknek.

A püspök programbeszéde.

Méltóságos és Főtisztelendő Egyházi Főtanács!

Miután a f. évi június 14-én d. e. 12 órakor a hűségesküt Bucurestiben a királyi palotában Ófelsége kezébe letettem, s így állásomban megerősítettem, első kötelességemnek tartom, hódolatom mellett mélyen érzett köszönetemet kifejtetni Ófelsége II. Károly királynak azért, hogy lehetővé tette, hogy most már

mint a Romániai Magyar Unitárius Egyház törvényesen elismert püspöke jelenhetek meg itt a Méltóságos és Főtisztelendő Egyházi Főtanács előtt. Magasztos feladatom tudatától áthatva a következőkben óhajtom közölni az egyházi-életünkkel kapcsolatban a jövőben megvalósítandó terveimet és szándékaimat.

I. Az egyházi közszellem: a bizalom és tekintély helyreállítása. A nép-egyház megszervezése.

Már megválasztásom alkalmával kiemeltem, hogy életemnek egyuttal püspöki működésemnek legfőbb célja az leendő, hogy egyházunk belső békéjét és nyugalmát minden erőmmel fenntartsam s a lelki egységet megerősítve az egyház ellenállóképeségét és alkotó tevékenységét nemcsak sértetlenül megóvjam, hanem fokozott mértékben fejlesszem. A közel négyszáz esztendő Unitárius Egyház sok vihart állott ki és mégis megmaradt, sőt fejlődött, erősödött. A multat nehéz összehasonlítani a jelennel. Nehéz megállapítanunk, hogy egyházunk mikor volt nehezebb helyzetben. Azonban úgy gondolom, hogy a közvetlenül elmúlt 20 esztendő oly nagy erőpróbája volt egyházunk életének és fennmaradásának, amelynek tanulságait most már ideje levonnunk a jobb jövő érdekében.

A magyar társadalom középosztályát az impérium átvétele óta máig nagy megrázkódtatások érték. Ennek a megpróbáltatásnak, mondhatnám megrokkánásnak, a hatását természetesen a mi egyházunk is megérezte. Hiszen egyházi életünknek irányítói, vezetői az intelligens középosztályból kerültek ki, amely testtel, lélekkel, anyagilag és erkölcsileg védte azokat az erőtartalékokat, amelyeket az Unitárius Egyház szellemi és anyagi téren áthozott a multból. Ez az egyház fenntartó eleme ma nagyon megcsappant, létszámában és meggyöngült anyagi erejében. A körülmények parancsoló szüksége intett arra, hogy pótoljuk a megüresedett helyeket onnan, ahonnan természet-szerűleg kell és lehet pótolni, vagyis az unitárius vallásközön-ség köznépéből, falusi embereink közül. Legutolsó alkotmány-reformunk, amely 1923-ban jött létre, már számol a megváltozott körülményekkel s megtette a köri és egyházközségi, főtanácsi képviselőlet útján a kezdeményező lépéseket az általam már több ízben nép-egyháznak nevezett közösség kiépítése felé. Az egyház-alkotmány új forrásokat akart megnyitni, a világi elem utánpótlására, akkor, amikor népünk tekintélye józanul gondolkozó és egyházszerető fiait közelebb hozta az egyházkormányzathoz.

Az elgondolás egészen helyes volt, a kivétel azonban nem haladott olyan irányban, hogy az elgondolást megvalósítsa. Pedig eljött az ideje annak, hogy ez a felfogás lényege szerint is megvalósuljon. A körülmények úgy alakultak, hogy *szükségünk van és lesz világi vezető emberekre, akiknek vállalniok kell nemcsak az egyházfenntartás nehéz gondját, hanem ennek arányában*

az egyház vezetésében való részvételt is. Ez a dolog azonban nem megy máról holnapra. Alapos és mélyreható előkészítés szükséges ahhoz, hogy új egyházfenntartók állhassanak a régiék mellé, vagy esetleg helyükbe. Két módja van ennek: *a)* a népünk vezetőivel való közelebbi foglalkozás, *b)* a tanulói pályán levő főleg főiskolai ifjuságnak az egyházi élethez való közel hozása, lehetőleg intézményes bevonása. Az elsőt a *presbiterképzés* útján véljük elérhetőnek. E célból nemcsak a másfél évtizeddel beindított presbiteri konferenciák felélesztését és fejlesztését tartjuk szükségesnek, hanem presbiteri tanfolyamok megszervezését olyan módon, hogy évenként a megfelelő időben legalább, *egy-két hétre összegyűjtsük vidékenként népünk legkiválóbbjait s lehetőleg állíttassuk őket az egyházszeretet és az egyház iránti köteleességek szellemével.* Lehetetlen, hogy ennek az eljárásnak kitartó és következetes végrehajtása ne teremje meg a maga gyümölcseit. A másik mód *a főiskolákon tanuló, az ipari és kereskedelmi pályán mozgó ifjuságunknak kézbe vévése, az egyházhoz közelebb hozása.* Ezen a téren történtek tapogatózó kísérletezések, azonban a kérdés még nagyon távol áll. Jövő fennálásunk és továbbfejlődésünk legbiztosabb zálogának tekintem világi ifjuságunkkal való intézményes foglalkozást. Ezeknek a kérdéseknek a megoldásában elsőrendű szerep jut a Teológia Akadémiának. Minél tágabb lesz az a terület, és az a lehetőség, amelyen az egyházi közélet mozoghat, minél nagyobb lesz a száma azoknak az öntudatos egyéneknek, akik bármely munkálkodási területen az egyházért is dolgozni kívánnak, annál erősebb lesz az alap, amelyre az egyház jövő fejlődése felépülhet.

Annak, hogy újabb munkatársakat állíthassunk az egyház szolgálatába, előfeltétele, hogy azok között, akik itt vannak, akik az egyházért jelenleg is dolgoznak, feltétlen bizalma legyen egymással és az egyház vezetőségével szemben. Bizalom nélkül alapos és lelkes munkát végeznünk nem lehet. Kérem tehát azt a bizalmat, amellyel megajándékoztak, akkor, amikor csaknem egyhangulag választottak meg a püspöki székbe, tarták meg az egyházkormányzattal szemben s kísérik jóakaratu segítő munkával és igazságos bírálattal ténykedéseinket. Egyházunk mai élete mérhetetlen sok nehézséggel kell, hogy megküzdjön, még akkor is, ha csupa jóakaratu emberek állanak a közügy szolgálatában. Kétszeresen megnehezíti az egyház életét az ellentétek szítása. Az emberi gyarlóság sok mindentől nem riad vissza, de a vezetőségnek, a kormányzó testületnek meg kell, hogy legyen az az ereje és tekintélye, hogy semmit se engedjen a közérdek ellenére.

Említettem a tekintélyt. Igen! A bizalom mellett tekintélyre is szükség van. Tekintély nélkül rendet tartani, az egyházi ügyek normális menetét megőrizni, nem lehet. *Minél liberálisabbak vagyunk, annál inkább meg kell hajolnunk azelőtt a*

tekintély előtt, melyet saját akaratunkból állítottunk magunk fölé s teljes meggyőződésünkkel és lelkiismeretünkkel kötelesek vagyunk azt nem csak elismerni, hanem szolgálni. A tekintély mindig erkölcsi természetű, nem pusztán az egyes ember adja a maga erkölcsi súlyával, hanem a közösség, amelyből ki kellett nőnie. Az ilyen tekintélynek a tisztelete az egyház fegyelmezett, belső és kifelé irányuló életének az életfeltétele. Az irás is így int: „Engedelmeskedjete azért minden emberi rendelésnek az Urért mint fellebbvalónak” (I. Péter II. rész 13 v.) *Az Unitárius Egyházunk olyan közszellemet kell megteremtсен, amely a tekintélyt és a szolgálatot egyaránt köte ezönek ismeri el magára nézve, mint lelkiismereti parancsot.*

II. Hitéletünk erősítése. Lelkészeink helyzete. Lelkészképzésünk.

Az egyház életének alapja, fenntartó eleme az, hogy mennyire mélyen gyökerezik hiveink lelkében a hit nemcsak az egyház sajátos hitfelfogásában, hitelveiben, hanem általában vallásos meghatározottságában. A háboru utáni lelki leromlás és elerőtlenedés s azaz elistelenedési folyamat, amelyet külső hatások is nagyban előmozdítottak s némely országokban intézményesekké tettek, súlyos megrázkódtatásnak tette ki a hívő lelkeket. A mi népünk lelkét ezek az áramlatok mélyebben nem érintették. Itt-ott azonban mégis felütötte fejét a háboru utáni szellem bomlasztó hatása. Egyházunk, sajnos, nagy nehézségek árán tudott megküzdeni ezekkel a tünetekkel. Intő jel, hogy mindent kövessünk el a hit megerősítésére és az egyház-fegyelem megszilárdítására.

Népünk jelleme kiirthatatlanul vallásos színezetű. Meg van tehát az alap, amelyre építhetünk. A templom szentségét és áhitatát semminek sem szabad megzavarni. Az én házam az imádságnak háza. Jézus e mondásának mélyeséges jelentősége sohasem aktuálisabb, mint ma. A szórakoztató, vagy kulturális népművelésnek ma új hajlékai épülnek s ez a körülmény lehetővé teszi, hogy *a templom tehermentesítették olyan dolgoktól, amelyek nincsenek jó hatással, kellő megbecsülésére és valóban szentnek tartására.* A külsőségekben is messze el kell kerülnünk mindent, ami a templom kivételes jellegét gyöngitené. A lélek vallásossá tételéhez azonban *magá az istentisztelet még nem elegendő.* A lélek vallásos hajlandóságait ép úgy gyakorolni kell, mint másnemű tehetségeit. Enélkül a gyakorlat nélkül veszt erejéből és rugalmasságából. Ezért minden alkalmat meg kell ragadnunk népünk vallásos lelkületének megerősítésére. Újabb módszereket kell bevezetnünk s a régieket kifejleszteni abban a tekintetben, hogy *a lelkész külön is foglalkozzék a hivek vallásos érzésének fejlesztésével egyénileg is.* Nem nyugodhatunk meg többé abban, hogy az unitárius vallás igazságai, hitének

közvetlensége és mélysége eléggé beszélnek magukért. HIVEINK vallásos lelki életével állandóan foglalkoznunk kell, mert enélkül nem tudjuk megállani a helyünket. Korunkban ezen a téren is igen sok helyen mutatkozó a nagy fellendülés. BARMILY gazdag is a mult példákban és jócselekedetekben, *magá a történelem ma már nem elegendő erőforrás egymagában, közvetlenül is meg kell találnunk az utakat napjaink vallásos lelkületéhez.*

Egyházi szempontból ennek a célnak megvalósításához feltétlenül szükség van *a lelkészeknek elmélyedő vallásos életére és a hiveikkel való zavartalan összhangra.* A lelkipásztor iránt érzett feltétlen bizalom a kulcs, a vallásos lélek rejtett kincseinek a felderítésére. A lelkészek, illetve a belső emberek példátadó egyetértése nélkül nincs egyházközségi élet, és nincs vallásos elmélyedés. Az ezen a téren felmerült sajnálatos esetek helyenként mélyen belevágtak a hivek lelki életébe, sőt megbontották az egységet. Ilyen esetek sürgősen kiküszöbölendők. Már hivatalom átvétele óta indítottunk be ezen a téren kísérleteket s talán eredménnyel. Sem kicsiny és egyéni önérzet, sem hiuság, sem makacsság, nem szabad, hogy ellenáljon a hivek és a belső emberek közötti zavartalan béke megvalósításának. Arra fogunk igyekezni, hogy a belső emberi kar maga tegye meg a kezdeményező lépéseket az egyes esetekben, hogy *egyetlen egyházközségük békéjét se dulja fel többé az egyetértés hiánya s áldozatok árán is, mozdítsuk elő az egyházi közérdek győzelmét.* Együttes erővel és megértéssel, ezeken a bajokon könnyen segíthetünk, amiáltal kiküszöbölődnek olyan esetek, amelyek magasztos céljaink megvalósítását hátráltatják.

Az unitárius lelkészi hivatás ma a legnehezebb, a legnagyobb felelősséget és lelkiismeretességet megkövetelő pálya. Egyházunk hivatásának betöltése, elsősorban a lelkészi kartól függ és rajta fordul meg. Lelkészi karunk erőteljes egyházas közszellemének zavartalan kialakulása és fejlődése feltétele egyházi életünk egészséges irányban való továbbfolyásának. A Lelkészkör ebben a tekintetben derekas, mondhatnám korszakalkotó munkát végzett, az elmúlt években. Ezt a munkát folytatni kell és elmélyíteni. Ki kell, hogy alakuljon egy olyan lelkészi közszellem, amely képes egyes tagjait nemcsak fegyelmezni és rendben tartani, hanem szükség esetén, a főhatóságot segíteni abban, hogy egyházunk tekintélye, egészséges közszelleme kért ne szeredjen egyesek mulasztásai vagy kifogásolható tevékenysége révén. Papjaink papiassága, fedhetetlen élete, a hit mélységeitől való átitatottsága s az erről való állandó bizonyágtétel, népünk vallásos és egyházas szellemére is példát mutató. Az unitárius lelkészi állást fennebb a legnehezebb hivatásnak mondtam, nemcsak a teendőket tekintve, hanem figyelembevve szintén azt az elképzelhetetlen anyagi nehézséget, amellyel az utolsó években szakadatlanul küzdenie

kellett. A jelen évi állami költségvetés valamennyire javította a helyzetet a régihez képest. Azonban *egy négy korpótlékos unitárius lelkész havi fizetése még ma is csak 2700 lej, szemben az állanegyház hasonló képesítésű lelkészeinek 5500 lej havi államsegélyével.* Reméljük és, mindent elfogunk követni, abban a tekintetben, hogy ez az állapot megváltozzék s az állam a mi egyházunk lelkészeiről is képzettségüknek s végzett tanulmányaiknak megfelelő, az ország érdekében kifejtett végtelenül fontos és áldásos munkájukat méltányoló módon gondoskodjék, nem téve kölömbséget az egyes felekezetek között, mint ahogyan az impérium átvétele után kezdetben nem is tett.

Hogy a lelkészi álláshoz fűzött reménységeink mind megvalósulhassanak, gondoskodásunk kiváló tárgyát fogja képezni a lelkészképzés bensőségebbé tétele. Ezen a téren nem pusztán azokra a gyakorlati kérdésekre gondolok, amelyek már ismételten felmerültek egyházi közéletünkben és törvényhozásunk előtt, hanem elsősorban a teológiai növendékek megválasztására, vallás-erkölcsi jellemük elmélyítésére gondolok. Meg kell ám valósulnia annak, hogy az, aki vallásos lelkületénél, személységének arravalóságainál fogva, nem alkalmas erre a kivételes adottságokat feltételező pályára, ne jöjjön erre a pályára. Jelenleg nincs szükségünk sok teológusra, azonban akikre szükségünk van, azoktól meg kell kívánnunk az emberileg megállapítható arravalóságot. A növendékek személyes vallásos érületének arra alkalmasak hitbeli megerősítésének munkáját fokozott mértékben kell előmozdítanunk. Remélem, hogy a *készülő teológiai szabályzat* különös gondot fog fordítani erre a sajátosan lelkésznevelési feladatra.

Egyházunk és lehetőségeink szűkösek ahhoz, hogy a papi pályára lépőknek minden ambíciója érvényesülhessen. Papi lelkület, evangéliumi szellem nélkül a csalódások keserősége vár arra, aki nem azért jött ide, hogy élete elsősorban szolgálat legyen. Azért, egyházas, mély vallásos érületű, életfelfogásukban kiegyensúlyozott lelkű emberekre van szükségünk, akiknek életén és minden cselekedetén meglátszik, hogy a legszentebb értelemben vett hivatásuknak kívánnak élni.

Egész kis csapat már azok száma, akiknek alkalmuk volt külföldön is folytatni tanulmányaikat. Mindent el fogunk követni, hogy ezek az ifjak vagy már lelkészek, ha egyébként is bevállnak, módját ejthessék annak, hogy *külföldi kapcsolataikat ne hanyagolják el* s ne maradjanak elzárva attól a lehetőségtől, hogy tanulmányaikat itthon is s időközönként külföldön is folytathassák. A teológia zavartalan működésének biztosítását legfontosabb feladatommak tekintem. Önállóságának, erkölcsi függetlenségének, véleménye érvényesülésének nemcsak a szakkérdésekben, hanem mindenütt, ahol szükséges, kifejezésre kell jutnia. Ki kell emelnünk ezt a legfontosabb intézményünket abból a rég elmúlt idők reminiscenciájaként fennmaradt elgondo-

lásból, amely az Akadémiát még mindig a középiskola egyik függvényének tekinti.

Akadémiánk elhelyezése a célnak egyáltalán nem felel meg. A Nemzetközi Szabadelvű Társulat jelenlegi alelnöke Ut-recht-i egyetemi tanár, nagyon felhívta figyelmemet teológiai hallgatónk célszerű elhelyezésének szükségességére. Minthogy ez a kérdés a mostani keretek között nem oldható meg, arra kell törekednünk, hogy Akadémiánknak külön épületben, hacsak szerény, de *nagy hivatáshoz méltó elhelyezkedését* tegyük lehetővé. Működésének egyik legfőbb célja lesz e kérdés megoldása.

Az egyházi közigazgatásnak a tervezett, de törvényerőre nem emelkedett alkotmányreformban foglalt egyszerűsítését, amennyiben lehetséges, fennálló egyházalkotmányunk keretei között is, meg kell valósítanunk. Feltétlenül kívánatos a központi adminisztrációnak olyan módon való tehermentesítése, hogy az egyházkörök vezetői siessenek az egyházkormányzat megkönnyítésére olyképen, hogy köri kérdések megoldása csak a legvégső esetben terhelje az egyetemes egyház vezetőségét. Hivatalos ügyekben csak a szervezeti törvényben meghatározott uton kívánok eljárni minden alkalommal. A köri vezetőség agilitásától és erélyétől függ, hogy ez valóra váljék.

III. Oktatásügyünk. Az iskolán kívüli egyházi, vallásos és kulturális munkák.

Felekezeti oktatásügyünk intézeteinkben és azokon kívül folyik. Az elemi oktatással kell kezdenem, amely egyházunk legnehezebb és legsúlyosabb kérdése mind a mai napig. Ami a középiskolai oktatásunkat illeti, két teljes főgimnáziumunk fenn-tartása meghaladja ugyan erőnket, ezen azonban nem változtathatunk, mert egyházunk belső lelkiegyensúlya ezt követeli tőlünk. Óhajtandó volna, hogy középiskoláink vezetősége, tanári kara befolyást gyakoroljon az ifjuságra oly irányban, hogy a középiskola elvégzése után növendékeink főleg ipari és kereskedelmi pályán folytassák tanulmányaikat s ezen a téren próbálják meg az elhelyezkedést. A kereszteri főgimnázium további fenntartásánál egyenesen az az elgondolás vezetett, hogy középiskolát végzett ifjakat irányítsunk az ipari és kereskedelmi pályákra, hogy ezen a téren magasabb műveltségükkel és nagyobb általános képzettségükkel megállják a versenyt.

A tanári succrescentia kérdésére az eddiginél nagyobb gondot kell fordítani. Középiskoláink csak akkor töltik be hivatásukat, ha az egyházat szerető, érdekeit minden körülmények között szemelőtt tartó nemzedék kerül idővel a régi helyébe. *Áldozatok árán is meg kell tennünk mindent, hogy a tanári pályára készülő, tehetséges unitárius ifjaink előmenetelét fi-*

gyelemmel kísérjük, támogassuk, hogy mindazon szakokra, ahol szükséges, meglegyen a saját jólképzett unitárius vallású jelöltünk, akit alkalmazni kívánunk.

Gazdasági iskolánk szépen működik s mind inkább kezdi beváltani azt a reménységet, amelyet hozzá fűztünk. Elemi iskoláink és az itt működő tanítóink helyzete állandóan nehéz és sulyos. Felekezeti oktatásunk ősi autonómiáját a lassu el-sorvadás veszélye fenyegeti. Nemcsak anyagi okokból, hanem egyébként is. Egyik-másik iskolánk felett minduntalan megszólal a lélekharang. A nehézségek időnként csökkennek, hogy újra erősödjének. Egy immár állandóvá vált aggodalom keríti hatalmába lelkünket, ha iskoláink jövőjére gondolunk. *A mult ama könnyelműsége, amellyel sok felekezeti iskolát önként adtunk át az államnak, még a régi rezsint alatt, — vádol.* A jelen sivársága megdöbbenetésre készítet. Elődeink hibájáért, amellyel feláldozták felekezeti iskoláink egy részét, nem vagyunk felelősek, *de a jövőért felelősek vagyunk s azért kijelentem, hogy felekezeti oktatásunkhoz ragaszkodni fogunk a végsőkig, bármily dldozatok árán is.* Évszázados iskolafenntartó jogunkról nem mondunk le soha, amint hogy nem mondott le Erdély egyetlen népe sem, sem a szászok, sem a románok. Remélem, hogy már közeleg az idő, amikor ez a törekvésünk az állam részéről megértésre és anyagi támogatásra talál, amint erre ígéretet is foglal magában a kisebbségi statutum. A legnagyobb baj, hogy népünk elszokott a felekezeti iskolafenntartó gondjainak viselésétől, tisztelet a csekély számu kivételnek. Ezen csak újból való ráneveléssel lehet segíteni, ha a külső akadályok meg nem nehezítenék.

Iskoláink szorongatott helyzetével együtt jár a tanítói utánpótlás nehézsége és a tanítás *mérhetetlenül silány anyagi élet-lehetősége.* Elemi iskolai tanítóink a kisebbségi helyzetnek valóságos mártirjai, és kétségbe kellene esnünk, ha nem hallanók az apostol biztatását, hogy a mi pillanatnyi szenvedésünk örök dicsőséget szerez nekünk. (II. Kor. IV. rész, 17 vers.) Ezzel kapcsolatban a kántorkérdés is mind égetőbb probléma. Addig is, amíg elemi iskoláink helyzete javul s ezáltal a kántorkérdés is inkább megoldhatóvá válik, gondoskodtunk olyan lehetőségéről, amely a kérdést valamennyire előmozdítja. A kántorképző tanfolyamokra gondolok, amit a legutóbbi Főtanács meghatározott.

Egy *iparos tanonciskola vagy legalább otthon* kérdése már helyet foglal leg sürögösebb teendőink között, foglalkoztunk is vele.

Az iskolán kívül vallás-erkölcsi nevelés az egyház életének legfontosabb s csak alig megoldott kérdése. Vannak ugyan erre hivatott szerveink, mint a több mint 50 éve fennálló Dávid Ferenc-Egylet, de még *ez sincs kiépítve úgy, ahogy kellene.* Működésének sok akadálya volt az elmúlt években, amelyek

a legutóbbi években még fokozódtak. Talán ez is fog enyhülni. A közállapotok konszolidálásával együtt az Egyletet hozzá kell segíteni a feladatok megvalósításához. A misszió leghálásabb területe az egyleti élet, amely képes nagyobb tömegeket állandó mozgásban tartani s az egyházi élet iránti érdeklődést fokozni s a népkultúra emelését művelni. Bármely társadalmi osztályhoz tartozó ifjaink megszervezése egymáshoz tartozandóságuk fejlesztése sehol sem található jobb területre, mint az egyleti életben.

E mellett párhuzamosan fog dolgozni az immár nagy eredményekre mutató Nőszövetség, amely leghamarább ismerte fel a nehéz idők közepette feladatának sajátos körét, s nagy sikerrel dolgozva, jótékony intézményünké lett. A *napközi otthon* intézménye nagy arányú segélyezési akciója már nélkülözhetlenné vált egyházunkban. A *csecsemővédelem, az aggmenház, a diakomiszta képzés* jövő megszervezése mind általuk várja további fejlesztését. A *szövő- és egyéb tanfolyamai* mind tágabb rétegekre terjesztik ki áldásos hatásaikat. Az u. n. Iris-telepen egy gyümölcsös kertet vettünk. Itt szeretnénk misszióknak újabb ott-hont emelni.

Végül megemlítjük, hogy két fontos irodalmi feladatunk van, amelyek régen várnak megvalósulásra. Az egyik az erdélyi Unitárius Egyház történetének megírása. A másik a két erdélyi Protestáns Egyháztörténet már meg van írva. A miénk még várja az embert, aki ezt a nagy, de hálás feladatot megoldja, vagy legalább az előmunkákat előkészítse, hogy közeledjünk a terv megvalósulása felé. Kiváló munkaerőink vannak e mű elvégzéséhez. Reméljük, hogy vállalni fogják a valóban történelmi jelentőségű feladatot.

A másik az Unitárius Hittan és Káté újból megírása.

A Lelkészkör ismétellen foglalkozott ezzel a kérdéssel, ami úgy látszik, hogy közszükséglet és közkivánság,

Népies missziós füzetek rendszeresen előre megállapított programmal való kiadása, a lehetőleg ingyen terjesztése, állandó feladat s ebben a tekintetben a D. F. Egylet mellett a sikeresen működő Sajtó- és Iratterjesztőtől várjuk a további kezdeményezéseket. Tervbe vettük újlag egy szórvány-áhitat könyv összeállítását s én szeretném, ha egy Agendás könyvet is megpróbálnánk összeállítani, ami egyuttal hitfelfogásunk és liturgiánk egységesebb kialakulását is nagyban elősegítené. Tervünk továbbá, hogy egyházunk helyzetét és hitfelfogását román közönséggel is megismertetjük, s másokkal is, akik egyházunk keretein kívül élnek, s érdeklődnek a történelmünk iránt.

IV. Külföldi kapcsolataink.

A külföldi hitrokonainkkal elsősorban az angol és amerikai Unitárius Társulatok vezetőivel és egyházközségeivel, valamint

a Nemzetközi Vallásszabadság és Szabadelvű Kereszténység művelésére alakult Társaság hollandi vezetőségével állandóan a legszorosabb kapcsolatot tartjuk fenn s elmondhatjuk, hogy *kapcsolataink az utóbbi időben annyira élénk és közvetlen módon történik, ahogyan talán sohase.* A Nemzetközi Társulattal állandóan levelezést folytatunk a kongresszusokon, a teológiai konferenciákon, ifjúsági világgyűléseken, mindenütt megjelenik nem csak egy, de olykor több képviselője is egyházunknak. Az utazási költségek ugyan a távolság miatt gátolják abbeli, tevékenységünket, de ezeken a nehézségeken is igyekszünk segíteni a lehetőség szerint. Külföldi összeköttetéseink még szorosabbá tevésén állandóan dolgozunk, s ennek nagy erkölcsi eredményeit már is élvezzük s ezután remélhetőleg, fokozotabb mértékben élvezni fogjuk. A Nemzetközi Társulat kezdeményezésére tervek merültek fel a hollandi és a csehországi szabadelvű keresztény egyházak között való közelebbi érintkezés kiépítésére oly módon, hogy csere papnövendékeket küldenének ki és fogadnánk el. Reményünk van, hogy a közeljövőben a *Nemzetközi Társulat* vezetősége, ha nem is egy Kongresszust, hanem *egy teológiai konferenciát fog az erdélyi unitárizmus központjában létesíteni.* Ilyen előterjesztést tettünk az Oxford-i kongresszuson s ha teljeseedik ez az óhajtásunk, ez nevezetes fordulópontot fog jelenteni külföldi kapcsolataink még tökéletesebb kiépítéséhez.

V. Az Egyház anyagi helyzetének megerősítése, nyugdíj ügyünk.

Anyagi helyzetünk megerősítésére és nyugdíj-alapunk erősítésére minden lehető el kell követnünk. Az egyház fenntartás gondjai és költségei, misszióink szükségletei egyre gyarapodnak, bevételünk pedig alig gyarapodik. Bármennyire sikertelen is volt az Egyetemes Egyházi adózás, ezt a gondolatot, ha más címen és a megfelelő módszerekkel, újból fel kell vennünk. Meg kell találni a lehetőségét annak, hogy hiveink hozzá szokjanak az egyház terheihez való hozzájáruláshoz s ezt olyan lelkiismereti kötelességüknek tartsák, amely elől kitérni nem lehet. Igaz, hogy a magyar kisebbségi társadalom s így a mi hiveink is nagyon leszegényedtek, de nem szabad elveszítienünk a reményt, hogy el fog következni az idő, mikor hiveink egy kis jóakarattal könnyen eleget tehetnek, annak a csekély kívánalomnak, amit az egyházfenntartás kér tőlük. Ha nem tudunk annyira öntudatos egyháztársadalmat nevelni, hogy az önkéntes egyházi adózást hiveinknek morális kötelességévé válják, akkor nagyon sivár jövőnek nézünk elébe.

Egyházunk közvagyonának földbirtokrésze az agrárkiszajátítások következtében ma már szinte a semmivel egyenlő. Azok a földbirtok-alapítványok, amelyek szegény és szorgalmas tanulók mindennapi kenyerét voltak hivatva előteremteni, kisa-

játitattak. Egyéb alapjaink egyrészét kölcsön kellett vennünk egyház fenntartásunkhoz. A konverzió pedig nyugdíjalapunknak okozott érzékeny veszteségeket. Mindehez hozzájárult az államsegélyek nagyfoku lecsökkentése éveken keresztül. Házaink az évtizedek óta elmaradt gyökeres javítások híján nem jövedelmezők. Az általános leszegényedés következménye, hogy pl. kolozsvári főgimnáziumunk iskoladij hátralékai a nehéz éveken keresztül már millió felé járnak, Ezeknek a hátralékoknak a visszafizetését egy új eleven, már tervbe is vett véndiák-akció lesz hivatva előmozdítani.

Ilyen körülmények között a legkomolyabban kellett arra gondolnunk, hogy valamennyire összeszedjük magunkat. Arra törekszünk, hogy minden tekintetben az észszerű gazdálkodás útjára lépünk, hogy nem jövedelmező vagyónkat jövedelmezőkkel átcsereéljük. Isten segítségével talán sikerülni fog, sok emésztő gyötrődés és észszerű megfontolás után, céljainkat bár megközelíteni. Ezt kívánja szolgálni a folyamatban lévő építkezés.

A nyugdíjalap teljesítő képessége a végsőkéig van megfeszítve. Úgy látszik, hogy a legnagyobb gondosság mellett sem voltunk *már kezdettől fogva eléggé elővigyázatosak. Az elkövetett hibák most éreztetik hatásukat.* Pedig a nyugdíjalap erősítése a jövő fejlődési lehetőségének a záloga. *A nyugdíjazásokat egyelőre be kellett szüntetnünk,* ami már is érezteti káros hatásait az egész vonalon. Mindent megpróbálunk, hogy a nehézségeket kiküszöböljük. A teológiai tanárok és a középiskolai tanárok nyugdíjellátásának ügye revízióra fog szorulni. Keresnünk kell a lehetőségeket, hogy a nyugdíj-ügyet minél kedvezőbb módon oldhassuk meg.

Ezzel be is fejezem vázlatos munkaprogramomat.

A tervek annyit érnek, amennyi megvalósul belőlük-munkáskezek segítségével erős akarat és elhatározás által, ön, zetlen és egyházszerető hivek közös munkája útján.

„Az aratnivaló sok, de a munkás kevés, kérjétek azért az aratásnak Urát, hogy küldjön munkásokat az Ő aratásába.” (Máthé IX. 37, 38).

Az Unitárius Tanítók Egyesülete folyó évi október hó 1-én Kolozsvárt tartott közgyűlésének kiemelkedőbb pontjai voltak a következők: 1. Utóné-Osváth Róza tartalmas felolvasása. 2. Jó eredménnyel végződött a méhészetre hirdetett pályázat. Az 1000 lej pályadíjat Benczédi Márton munkája nyerte el. 3. Örömmel lehet megállapítani, hogy sikerült a már régebb tervezett Segélyalap létesítése. Ez alap létesítéséhez Kahlfürst Imre nyomdatulajdonos 1000 lej alapítói adománnyal járult és Patakfalvi Zsigmond egyesületi elnök a „Gyümölcsstermelés” c. pályamunkájával nyert 1000 lejét szintén a Segélyalaphoz adományozta. Az Egylet hálás köszönete legyen jutalmuk a nemes célra tett adományokért.

Dersi dr. Elekes Domokos főgondnok.

A jelen év valóban az őrsegváltás kora anyaszentegyházunkban. Lapunk februári számában beszámoltunk arról, hogy a Főtanácson az egyházkormányzat csaknem teljesen új vezető embereket kapott. Az október havi püspökbeiktató és papszentelő zsinati Főtanácson még egy új vezető ember lépett az egyház élére *Dr. Elekes Domokos* székelykereszturi iskolai felügyelő gondnok személyében. *Dr. Ferenczy Géza* főgondnok az egyházi Főtanács kinyilatkoztatott bizalma és az egyházi vezetőség kérése ellenére is visszavonult 18 éven át nagy bölcsességgel és áldozatkészséggel viselt főgondnoki tevékenységétől. A megüresedett főgondnoki állásra zsinati Főtanács nagy többséggel erre a megtisztelő állásra *Dr. Elekes Domokos* székelykereszturi iskolai felügyelő gondnokot választotta meg. *Dr. Elekes Domokos* egyházi főgondnokainknak sorában a 34-ik. Közéleti pályája olvasóink előtt jól ismert, de azért nem mulaszthatjuk el, hogy e nevezetes alkalommal meg ne emlékezzünk róla, mert élete és munkássága az egyház iránt való szeretetnek, a közéleti tevékenységnek és az igazi diadalmas akarat-erőnek kiváló példája.

1889 október hó 8-án született Alsósímenfalván. Atyja: *Elekes Dénes* kiváló székely gazda, aki fiainak nemcsak magasabb nevelést adott, hanem szép vagyont is hagyott. Símenfalván a gazdasági és szellemi kultúra iránt való érdeklődés nemcsak mai keletű, hanem még jóval a nagy háború előtti időkből való. *Elekes Dénes* fölismerte a gazdasági haladás helyes útjait és annak hasznát is vette.

A család különben régente is nevezetes volt. 1631-ben az addig is nemes *Elekes Péter Dersi* előnevet kapott. Nagyapja: *Elekes József* Kufsteinban szenvedett a Bach-korszakban több 48-as bajtársával.

Dr. Elekes Domokos tanulmányait az elemi iskola elvégzése után a székelykereszturi és kolozsvári gimnáziumunkban folytatta, gazdasági ismereteit a kolozsvári Gazdasági Akadémián egészítette ki. A jogot szintén a kolozsvári egyetemen végezte, ahol már nagyon fiatalon az államtudományi és jogi doktorátust megszerezte. Ügyvédi vizsgáját 1915-ben tette le Marosvásárhelyen. Első volt a katonák között, akik ügyvédi vizsgát tettek. A világháborúban négyszer sebesült meg, hat kitüntetést kapott s mint vadászfőhadnagy, a német nyelvet is megtanulta.

A közhatalom változása után a magyar közéletben tevékeny részt vett. A Magyar-párt intéző-bizottságának tagja, a kereszturi járási szervezetnek elnöke. De elnöke volt a kereszturi Kaszinónak, alapító elnöke az Atlétikai Klubnak és az Iparos Dalárdának. Ezen kívül a szövetkezeti életben kiváló munkásságot fejtett ki, mint több Szövetkezet jogtanácsosa.

Egyházi működése mindig jelentős volt. 1919-ben egyházi tanácsossá, 1925-ben köri felügyelő gondnokká, 1938 januárjában iskolai felügyelő gondnokká és 1938 október 2-án főgondnokká választották. Egyházi tevékenységében, mint mindenben alaposság és határozottság jellemezte. Az akadályoktól nem riadt vissza, ha valamely jó ügyet diadalra akart juttatni. Az egyházközség ügyeiben szívesen eljárta, az egyházkörben rendet, összhangot tudott teremteni. Fáradhatatlan tevékenységének leg-többet köszönhet a székelykereszturi főgimnázium. A felső tagozat fönntartása költségeinek az összteremtésében neki el-évülhetetlen érdemei vannak. Az egyházban ezután is szükség van az ő nagy tevékenységére, áldozatára és buzdítására, mert ha az egyház egyeteme át is vette a felső tagozat költségeinek fedezését, ezek a költségek ma is előteremtendők, mert a fedezet most is csak a megértő lelkek áldozatkészségéből kerülhet elő. Bizton reméljük, hogy Dr. Elekes Domokos, mint főgondnok, ezután is folytatni fogja azt az áldásos tevékenységet, amelyet eddig is folytatott egyházunk érdekében. Adja az Isten, hogy sikerrel és sokáig folytathassa!

Lelkészi kinevezések. A főt. püspök ur *Fazakas Jenő* recsenyédi lelkészt Ravába rendes lelkésznek; *Lukácsi Mózes* Fogarasba s.-lelkésznek kinevezte. Sikert és szerencsét kívánunk az új munkamezőn.

A székelyudvarhelyi országos gazdasági terménykiállítás az első díjat *Gyarmathy Lajos* ujszékelyi földbirtokosafia nyerte, mert neki volt a legszebb buzája. Ime, bebizonyosodott, hogy a tudomány a gazdaságban is pénzt ér.

Hirdetés. Szőlő- és gyümölcskezeléshez értő vincelléreket keres az Unitárius Egyház a szindi (Torda megye) gazdasága részére. Ajánlatok 1938. november 15-ig az Unitárius Egyház Jóságfelügyelőségéhez, Cluj, Cal. Mar. Foch 12. adandók be.

Nyugtázás. Az egylet pénztárába szeptember 17-től október 6-ig *tagsági díjat* fizettek: Gazdag Miklós és Ferencz Lajos Nagyajta 1935—1937-re, Dr. Benczedy László Budapest, Dr. Májay Dezső Kaposvár 1938-ra, Péterffy Gyula Budapest 1937—1938-ra, Péter József Széplak, Ifj. Burján Domokos Petreni, Geréd Dávid Nagyenyed 1938-ra, Dr. Nyiredy Géza Budapest, Erdős Mihály Torda, Bede Emil Sz.-keresztur 1937—1938-ra, Lőrinczy János Segesvár 1930—1938-ra, Pap Dániel, Dávid Ferenc Egylet Cehetel 1938-ra, Unitárius Egyházközség Cehetel 1935—1938-ra. — *Előfizetői díjat* fizettek: Henter Endre Bodok, Bőjthe Béláné, Özv. Pázsint Mikályné Tureni, Németh Albert Segesvár 1938-ra, Kovács Mózes Rareş 1937-re, Id. Márkos József Dombó 1938-ra, Dénes Mózes Ceica 1936—1939-re. — *Alapítói díjat* fizettek: Útő Béla Alsórákos, Kovács Péter Valeni 100—100 L, Dr. Szathmáry János K-vár 200 L, Bálinth Endre és Dr. Imre Lázár Szászrégen 300—300 L.

Kolozsvár, 1938. okt. 6-án.

Gálfi Lőrinc, pénztárnok.

A Dávid Ferenc Egylet évi közgyűlése.

Október hó 1-én d. u. 5 órakor tartotta meg a Dávid F. Egylet szokásos évi közgyűlését a régi hagyományokhoz képest nagy számú közönség jelenlétében a zsufolásig megtöltött Unitárius Püspökség disztermében. A gyűlés ünnepies részében Tebened biztunk eleitől fogva kezdetű ének után Marosi Márton székelyszentmihályi lelkész buzgó és mély tartalmu imával vezette a szomjuhozó lelkeket Istenhez. Azután *Dr. Gál Miklós* főgondnok, az egylet elnöke közvetlen, lebilincselő szavakkal nyitotta meg az ülést, megemlékezve az egylet eddig teljesített munkásságáról és jelen nagy feladatairól. A műsor művészi részében *Székely Gyula*, *Szabó László* és *Kabán Béla* előadásai kötelezték hálára a nagyszámú közönséget. Nagy Zoltán temesvári s. lelkész *Az északangliai templomokról* tartott rendkívül érdekes előadást. Ez előadás szerint az északangliai templomok igen gyakran lelkész nélkül maradnak, ami gyakori jelenség a boldog és más elhelyeződési alkalmakkal és lehetőségekkel bőven rendelkező országokban. Az angliai papság azonban megtalálta a veszedelem megoldásának a kulcsát. Rájöttek arra, hogy a templomban a vallásos elmélyülésnek van helye, minden más kérdés csak másodrendű jelentőséggel bír. Ez az új irányzat újra visszaszerzi a népet a templom számára, a templomok újra a szomjuhozó lelkek vágyott és gyakran felkéréselt helye lett. *Benczédi Pál* titkár évi jelentésében rámutatott az egylet fontos hivatására. Fájdalommal emlékezik meg azokról a nehézségekről, melyekkel az egyletnek meg kell küzdenie. Megemlékszik *Dr. Boros Györgyné* és *Ürmösi Károlyné* haláláról; gyűlés emléküket jegyzőkönyvileg örökíti meg, benső részvétük kifejezésének fölállással ad kifejezést. *Gálfi Lőrinc* pénztárnok pénztári jelentéséből megnyugvással látta a közgyűlés, hogy a pénztár állapota örvendetes javulást mutat, kéri a tagoknak további és folyton javuló buzgóságát e téren. A választások során a megüresedett alelnöknői tisztségre *Dr. Varga Béláné* püspöknét, a választmányi tagsági helyre *Dr. Mikó Lőrincnét* választották meg. A többi választmányi tagságra a lejárt megbízatású tagokat az alapszabályokban előírt három évre újból megválasztották. A nagy közönség egy szépen sikerült közgyűlés boldog emlékével távozott az 1 $\frac{1}{2}$ óráig tartott gyűlésről.

Az Unitárius Nők Orsz. Szövetségének közgyűlése. F. év október hó 1-én, d. e. 11 órakor tartotta meg a Nők Szövetsége közgyűlését az 1937 és 1938 évekre vonatkozóan az egyháztól bérelt helyiségében a tagok és érdeklődő közönség jelenlétében. A tartalmas lefolyású közgyűlés Vári Albert teol. tanár tartalmas, bensőséges imájával kezdődött. Azután Csifó Salamonné alelnökön meleg szavak és értékes gondolatok kíséretében nyitotta meg a közgyűlést. Fangh Erzsébet külföldi, az angol és amerikai nőegyletek elnöknőinek levélben küldött üdvözleteiket olvasta fel. A levelekből sajnálattal láttuk, hogy az európai, akkor még zavaros viszonyok miatt nem jöhettek el személyesen a mi gyűléseinkre. A betegség miatt távol levő Gyallay P. Domokosnénak, Dr. Boros Györgyné és Ürmösi Károlyné elhalálózása alkalmából irt emlékbeszédét Ehrenwerth Sárika titkárnő olvasta fel. A gyűlés meghatódva hallgatta a tartalmas emlékbeszédet és a beszéd végén felállással hódolt az elhalt egyleti vezetők emlékének. Özv. Csató Pálné titkári jelentéséből örömmel győződünk meg az egylet céltudatos és eredményes munkásságáról. Ezeknek főbb eredményeit a következőkben foglaljuk össze: A gazdasági tanfolyamokat szép eredménnyel vezette Gyarmathy Piroska tanárnő. Toroczkón a Nőszövetség rendezett egy anya- és csecsemőgondozó-tanfolyamot, melyen több fontos társadalmi kérdést igyekeztek megoldani. A csecsemő-gondozásra és védelemre kiképezte Marosi Katót, ki nagyon szép eredménnyel végzi tanulmányait. Kolozsváron és vidéken szövőtanfolyamot tartott Major Zsuzsika vezetésével, aki kiképzést nyert a népipar és házi szövés fejlesztésére. A régi toroczkói varrottások mintáit Major Zsuzsika összegyűjtötte és lerajzolta a Nőszövetsége számára, hogy ezeket a művészi emlékeket az enyészettől megmentse. Több leányt segített társadalmi tanulmányok végzésében, egyet ipari pályára tanított. Több iskolás és árva gyermeket segített. Az egyházközségi nőegyleti alakulatokkal közös munkát igyekezett létesíteni. Sajnos, az elmúlt években a körülmények nem segítettek az egyházközségi munka sikerének és előhaladásának. A pénztári és pénztárvizsgáló ellenőrök jelentését a közgyűlés tudomásul vette. Ugyancsak örömmel vette tudomásul a Gyarmathy Piroska tanárnő jelentését a kereszteri gazdasági tanfolyamról, Gál Gyulánénak a toroczkói és toroczkószentgyörgyi csecsemővédelemről tartott előadását. Dr. Mikó Lőrincné a különböző tanfolyamokat ismertette, melyeket a Nők-szövetsége rendezett s melyből meggyőződünk, hogy a Nők-szövetsége teljesen átérzi hivatását és pótolhatatlan munkát végez. Angliai és amerikai utjáról igen érdekes előadást tartott Szánthó Vilma, aki éppen a napokban érkezett haza Amerikából, mint Donald Harrington amerikai fiatal lelkész boldog menyasszonya. A választások során elnök lett Dr. Varga Béláné püspökné, főtitkár Csató Pálné, választmányi tagok Dr.

Kiss Elekné és Benczédi Pálné. A nagy közönség azzal az érzéssel távozott a csaknem két óráig tartott közgyűlésről, hogy a Nők szövetsége igazán szép és nemes munkát végzett.

Az Unitárius Irodalmi Társaság évi közgyűlését 1938. október 1-én tartotta Dr. Gál Kelemen elnöke alatt. Elnök meleg szavakkal emlékezett meg Dr. Ferenczy Géza elnökről megnyitójában. Azután főtitkár olvasta fel Dr. Ferenczy Géza elnök alapító levelét, melyben Dr. Ferenczy Géza 49.900 lej alapítványt tett, melynek célja a magyar unitárius irodalom értéktermelésének biztosítása. Közgyűlés a nagybecsű alapítványt mély hálával és köszönettel elfogadta. Majd P. Szentmártoni Kálmán főtitkár felolvasta az Irodalmi Társaság 1938. évi működéséről szóló jelentését, melynek kiemelkedőbb pontjai a következők: A regénypályázatra egyetlen pályamunka sem érkezett. Az Irodalmi Társaság egyhangulag úgy határozott, hogy a jutalomdíjat pályázaton kívül Gyallay Domokosnak: „Nyár Solymoson” című regényéért kiadja. Kelemen Lajost, a Magyar Tudományos Akadémia külső tagját egyhangulag megválasztotta a közgyűlés az Unitárius Irodalmi Társaság alelnökének. A választmány egyhangulag megválasztotta az Unitárius Irodalmi Társaságba rendes tagoknak: Dr. Mikó Imre, Gyallay Pap Sándor, Bözödi György és Szabédi Székely László írókat. Elhatározta a közgyűlés, hogy ezután minden közgyűlésen emlékbeszédszerű megemlékezés történjék egy unitárius íróról s hogy a tél folyamán két felolvasó ülés rendeztessék. Egyhangú lelkesedéssel fogadta azon indítványt, hogy a Keresztény Magvető kiadója keresse és találja meg a módját annak, hogy az unitárius egyházhoz tartozók, valamint az unitárius hitvallással rokonszenvező magyar testvéreink között minél több előfizető szereztessék. Közgyűlés a főtitkári jelentést köszönettel vette tudomásul. Vári Albert alelnök jelentést tett a Keresztény Magvetőről, amely hova-tovább mind több vezető unitáriusnak kezd szívügye lenni. Hadházy Sándor pénztárnok jelentése vagyongyarapodásról számol be. Közgyűlés köszönetet mondott fáradozásaikért az Elnökségnek és főtitkárnak s azután közgyűlés az elnök éljenzésével bevégeződött.

D. F. Egyleti közgyűlés a Felsőfehér körben. Felsőfehér egyházkör kedves emlékü közgyűlést tartott Ürmös egyházközségben július 17—18 napjain. Kedvessé tették úgy a vendégfogadás, mint a lezajlott békés és megtisztelő nyílvánító események. Az egyházköri tagok — sokan nejeikkel együtt — vendégek és helybeli hívek népes gyülekezetével szorongásig megtelt templomban az első napon a Dávid Ferenc Egylet műsoros ünnepélyt tartott, melyet a gyülekezet éneke után Bedő Boriska papjelölt megható imája vezetett be. Kelemen István esperes elnöki megnyitójában Dávid Ferenc által hirdetett s azért vértanu halált halt bátor szózatára hivatkozva, hogy — „a hit Isten ajándéka” s az „egyedül való Egy Iste-

nen kívül mást nem illet meg az imádás" — e hitvallás követésére buzdított. Egy helybeli ifju legény, majd Nagy Károly középiskolát végzett tanuló és Fülöp Árpád hévizi lelkész alkalmi költeményeket szavaltak, közben a vegyes dalkör Nagy Ferenc karnagy vezényletével adott elő 3 drb. négy szólamu éneket, Utó Ilonka kellemesen csengő hangján Nagy Ferenc orgona kíséretével énekelte el a „Néma légben" és az „Estharang" című dalokat, sokakat könnyekre fakasztó hatással, végül Lőrinczy Mihály fogarasi s. lelkész kegyeletes szavakkal emlékezett meg felolvasásában a nagy világot bejáró és szép irodalmi és közérdekű munkásságot kifejtett korán elhalt nagynevű Balázs Ferenc lelkészről.

Az ünnepély bezárása után megrendezett társas vacsorán az ünnepelő közönség és a helybeli hívek nagy serege vett részt, mely célra Gálné: Nagy Vilma urnő és fiai Gál Miklós és Gál Gyula nagybirtokosok készséggel átengedték épületes és árnyas udvarukat, helyet adva abban az ifjaknak is táncmulatságra, mely szíveségükért a vendégek hálás köszönettel adóztak. Kelemen István esperes felhívására az asztaltársaság adományából 800 lejen felüli összegben letétetett egy építendő kulturház alap azon felhívással, hogy igyekezzenek annyira növelni, hogy egy következő ilyszerű ünnepélyen saját kulturházuk álljon rendelkezésre.

Mindazoknak, akik a drága jó feleség, édesanya, gyermek, testvér és rokon elvesztése miatti nagy fájdalomukat részvétük kifejezésével enyhíteni szívesek voltak, ez uton is hálás köszönetet mond *Ürmösi Károly és családja.*

Ürmösi Károlyné emléke. Egy tartalmas kis füzetben megjelentek azok a beszédek, melyek Ürmösi Károlyné esperesné temetésén elhangzottak. A füzet tartalmazza Dr. Varga Béla püspök ágendáját, Pálffy László egyh.-körü főgondnok és Benczédi Pál Dávid Ferenc-Egyleti titkár bucsubeszédét. A füzet ára 5 lej. A tiszta jövedelem Ürmösi Károlyné emlékére létesítendő alapra van szánva. Kapható a Dávid Ferenc-Egylet titkáránál.

Eljegyzés. *Dancs Pál* árkosi felekezeti iskolánk igazgató tanítója eljegyezte *Költő Irént.* A kötendő frigyhez a magunk részéről is boldogságot kívánunk.

A Dávid Ferenc Egylet ifjusági tagozata által ifjusági szindarabra hirdetett pályázatnak határidejét október hó 15-ig meghosszabították.

Az „Unitárius Közlöny“ októberi száma a zsinati Főtanács főlemelő püspöki beiktató ünnepélyét tartalmazza. A jövő számban a mostan kimaradt sok anyagot hozni fogjuk. A beküldött cikkek íróitól türelmet kérünk. A jövő szám november hó 1-re meg fog jelenni.

